

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Технологічний факультет

Кафедра годівлі, розведення тварин та збереження біорізноманіття

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ЛУКЯНЧУК БОГДАН РУСЛАНОВИЧ

УДК 636.7:636.084(477.42)

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ТЕХНІКА ГОДІВЛІ СОБАК В УМОВАХ НАВЧАЛЬНОЇ ЛАБОРАТОРІЇ
КІНОЛОГІЇ ПОЛІСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

204 «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на
відповідне джерело _____ Богдан ЛУКЯНЧУК

Керівник роботи:
Віталій МАМЧЕНКО
кандидат с.-г.наук, доцент

Житомир – 2023

Висновок кафедри годівлі, розведення тварин та збереження біорізноманіття

за результатами попереднього захисту:

Протокол засідання кафедри годівлі тварин і технології кормів
№ __ від «__» _____ 2023 р.

Завідувач кафедри годівлі, розведення тварин
та збереження біорізноманіття Діна ЛІСОГУРСЬКА

«__» _____ 2023 р.

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти **Богдан ЛУКЯНЧУК** захистив кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____

за шкалою ECTS _____

за національною шкалою _____

Секретар ЕК

(підпис)

Оксана ГАВРИЛЮК

АНОТАЦІЯ

Лукаччук Б.Р. «Техніка годівлі собак в умовах навчальної лабораторії кінології Поліського національного університету». – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 204 - Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва. – Поліський національний університет. Житомир, 2023.

В кваліфікаційній роботі проаналізовано режим та техніку годівлі собак в умовах навчальної лабораторії кінології.

При аналізі раціону для собак у період виконання службових обов'язків, було відмічено, що у надлишку знаходяться наступні показники: обмінна енергія (+560 кДж), жир (+52,2 г), не вистачає легкоперетравних вуглеводів (- 53,8 г), а також сирової клітковини (-11,3 г). Усі інші показники знаходяться у нормі. Разова даванка корму складала – 1394 грами. У період спокою у раціоні не вистачало енергії – 428 кДж, клітковини – 7,5 г. У надлишку жир – 19,4 г, фосфор – 19,8 г та вітамін Д – 82 мг. Разова даванка корму складала – 1384 грами. Режим та техніку годівлі собак відповідають загальноприйнятим вимогам. Дорослі собаки їдять – 2 рази на добу, лактуючі самки – 3-4 рази, цуценята від 5-6 – до 2 разів на добу.

Ключові слова: режим годівлі, техніка годівлі, службові собаки, раціон, утримання собак.

SUMMARY

Lukyanchuk B.R. "Techniques of feeding dogs in the conditions of the educational laboratory of cynology of the Polish National University." - Qualification work on manuscript rights.

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 204 - Technology of production and processing of animal husbandry products. – Polish National University. Zhytomyr, 2023.

The qualification work analyzed the mode and technique of feeding dogs in the conditions of the cynology training laboratory.

When analyzing the ration for dogs during the performance of official duties, it was noted that the following indicators are in excess: exchangeable energy (+560 kJ), fat (+52.2 g), not enough easily digestible carbohydrates (- 53.8 g), as well as crude fiber (-11.3 g). All other indicators are normal. A one-time ration of fodder was 1394 grams. During the resting period, the diet lacked energy - 428 kJ, fiber - 7.5 g. In excess, fat - 19.4 g, phosphorus - 19.8 g, and vitamin D - 82 mg. The one-time supply of feed was 1384 grams. The mode and technique of feeding dogs meet the generally accepted requirements. Adult dogs eat - 2 times a day, lactating females - 3-4 times, puppies from 5-6 - up to 2 times a day.

Key words: feeding mode, feeding technique, service dogs, diet, maintenance of dogs.

Зміст

Вступ	5
Розділ 1. Огляд літератури	
1.1. Загальні вимоги догляду за собакою	7
1.2. Поради при годівлі службових собак	10
РОЗДІЛ 2. Матеріал, методика, місце та умови проведення досліджень	
2.1. Місце та умови проведення досліджень	
2.1.1. Короткі відомості про лабораторію кінології	12
2.1.2. Заготівля кормів і годівля собак	13
2.1.3. Характеристика собак	14
2.2. Матеріал та методика проведення досліджень	15
Розділ 3. Розрахунково-технологічна частина	
3.1.1. Особливості годівлі та утримання собак	16
3.1.2. Режим та техніка годівлі собак	19
3.2. Економічна ефективність досліджень	22
Висновки	25
Пропозиції	26
Список використаної літератури	27

Вступ

Собака – не просто вірний друг і пухнастий компаньйон, а й велика відповідальність. Якщо у вашому домі живе собака, то для того, щоб він жив довго і був здоровим, необхідно правильно доглядати за твариною. Догляд за домашнім улюбленцем вимагає певних знань, терпіння і любові. Давайте розглянемо основні правила догляду за собакою, які допоможуть зберегти її здоров'я і презентабельний вигляд [1].

Мета досліджень – проаналізувати техніку годівлі собак.

Об'єкт досліджень – собаки породи Німецька вівчарка, Середньоазіатська вівчарка, Лабрадор, Самоїд.

Предмет досліджень: корми тваринного та рослинного походження та добавки, що використовуються в годівлі собак в умовах лабораторії.

Матеріалом досліджень були собаки навчальної лабораторії.

Для досягнення зазначеної мети виконали наступні завдання:

- проаналізувати теоретичну частину;
- шляхи надходження продуктів в лабораторію кінології;
 - проаналізувати повноцінність раціонів годівлі собак;
 - розрахувати економічну ефективність проведених досліджень;
- надати висновки та пропозиції виробництву.

Робота виконана на 30 сторінках, містить 7 таблиць. Список використаної літератури включає 40 джерел.

Методи дослідження: аналітичні, зоотехнічні, розрахункові.

Практичне значення отриманих результатів – результати наших досліджень пропонуємо застосовувати в невеликих кінологічних центрах та лабораторіях, що спеціалізуються на вирощуванні собак.

Публікації за темою кваліфікаційної роботи:

1. Мамченко В.Ю., Лукянчук Б.Р. Поради при годівлі службових собак.

«Стан та перспективи виробництва, переробки і використання продукції тваринництва». Міжнародна науково-практична конференція студентської та учнівської молоді: Подільський державний університет. 30 листопада 2023 року. С. 48-49.

2. *Мамченко В.Ю., Лукянчук Б.Р.* Короткі відомості про лабораторію кінології. Наукові здобутки у вирішенні актуальних проблем виробництва і переробки продукції тваринництва. Збірн. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та здобувачів освіти (15 грудня 2023 року). Житомир, 2023 С. 182-183.

3. *Лукянчук Б.Р.* *Режим та техніка годівлі собак.* Наукові здобутки у вирішенні актуальних проблем виробництва і переробки продукції тваринництва. Збірн. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та здобувачів освіти (15 грудня 2023 року). Житомир, 2023 С. 183-185.

Розділ 1. Огляд літератури

1.1. Загальні вимоги догляду за собакою

Чистота. Чистота – запорука здоров'я не тільки для людини, а й для собаки. Щоб ваш собака був чистим і охайним, вам потрібно регулярно проводити такі процедури:

Розчісування. Розчісування видаляє відмерлі волоски, запобігає утворенню ковтунів і масажує шкіру собаки, покращуючи її кровопостачання. Частота розчісування залежить від типу шерсті вашого вихованця. Собак з довгою шерстю і розвиненим підшерстям необхідно розчісувати щодня, а з короткою шерстю – раз на тиждень. Для розчісування слід використовувати спеціальні інструменти: гребені, скребки, щітки, рукавиці, пуходерки [2,3,4].

Купання. Ця процедура допомагає позбавити вихованця бруду, запаху, бактерій на шерсті та шкірі. Частота миття залежить від стану шерстяного покриву тварини, умов утримання та наявності шкірних захворювань. У середньому собак купують 1-2 рази на рік або в міру забруднення. Для купання слід використовувати спеціалізовані шампуні для собак, які підходять за типом шерсті. Після миття на шерсть собаки треба нанести зволожувальний або живильний лосьйон/бальзам, який полегшить розчісування і додасть блиск шерсті [5,6,7].

Стрижка. Стрижка необхідна для підтримання чистоти і форми шерсті, профілактики утворення ковтунів, а влітку – для поліпшення терморегуляції. Деякі породи собак вимагають регулярної стрижки за стандартом (пуделі, тер'єри, бішони та ін.), інші – лише гігієнічної стрижки (видалення зайвої шерсті навколо очей, вух, лап і анальної області). Стрижку можна робити самостійно або звертатися до професійного грумера [8].

Для того, щоб ваш улюбленець був здоровим і доглянутим, необхідно виконувати гігієнічні заходи з догляду за станом його зубів, вух, очей, кігтів і анальних залоз [9,10].

Догляд за зубами. Зуби собаки потребують регулярного чищення від нальоту і зубного каменю. Якщо не доглядати за зубами тварини, то це може призвести до запалення ясен, карієсу та інших захворювань. Для чищення зубів слід використовувати спеціальну зубну щітку і пасту для собак, яку можна купити в зоомагазині або ветеринарній аптеці. Не слід чистити зуби собаки зубною пастою для людей, оскільки вона може бути токсичною для тварини [11,12,13].

Зуби собаки чистять у такій послідовності:

1. Наносять невелику кількість зубної пасти на щітку.
2. Починають чистити із задніх зубів і поступово рухаються вперед, обов'язково очищаючи зовні і верхні, і нижні зуби.
3. Виконують кругові рухи щіткою по поверхні зубів, не натискаючи занадто сильно.
4. Після чищення зубів дають улюбленцю попити води.

Заохочуйте собаку за спокійну поведінку. Чистіть зуби собаки не менше одного разу на тиждень, а краще щодня. Якщо ваша собака не переносить зубну щітку, можна використовувати гель для підтримки гігієни ротової порожнини, який не потрібно змивати. Крім того, можна давати собаці спеціальні ласощі для чищення зубів, які механічно видаляють наліт і масажують ясна [14,15,16,17].

Догляд за вухами. Вуха собаки потрібно регулярно перевіряти на наявність бруду, воску, запаху або запалення. Для їх очищення можна використовувати спеціальний лосьйон або розчин для вух для собак, який можна купити в зоомагазині. Не використовуйте ватяні палички, оскільки вони можуть пошкодити барабанну перетинку або занурити бруд глибше у вушний канал [18,19,20].

Вуха собак очищають у такій послідовності:

1. Наливають трохи лосьйону або розчину у вушний канал собаки і масажують основу вуха.

2. Дозволяють собаці потрясти головою, щоб вона позбавила вуха від надлишків рідини.

3. Протирають внутрішню поверхню вуха м'якою тканиною або ватним диском, видаляючи бруд і віск.

Заохочуйте собаку за спокійну поведінку, пригощаючи ласощами. Очищайте вуха собаки раз на тиждень або в міру забруднення. Якщо ви помітите ознаки запалення (почервоніння, набряк, виділення, неприємний запах із вух), неодмінно зверніться до ветеринара [21,22].

Догляд за очима. Очі собаки потрібно регулярно оглядати на наявність гнійних виділень, сльозотечі, почервоніння або подразнення. Для очищення очей можна використовувати спеціальний лосьйон або розчин для очей для собак, який продається у ветеринарних аптеках і магазинах для тварин. Не використовуйте ватні палички, оскільки це може призвести до пошкодження очного яблука або слизової оболонки [23,24,25].

Очі собаки очищають у такій послідовності:

1. Наливають трохи лосьйону або розчину на стерильну серветку або ватний диск.

2. Акуратно фіксують собаку і піднімають йому верхню повіку.

3. Протирають око у напрямку від зовнішнього куточка до внутрішнього, видаляючи бруд і виділення.

4. Повторяють процедуру з другим оком, використовуючи нову серветку або диск.

Очищайте очі собаки раз на тиждень або в міру необхідності. Якщо ви помітите ознаки запалення, такі як почервоніння, набряк або виділення з очей, то зверніться до ветеринара [26,27].

Стрижка кігтів. Кігті собаки потрібно регулярно підрізати, щоб запобігти їхньому переростанню, ламкості, вростанню або травмуванню лап. Для підрізання кігтів слід використовувати спеціальні кігтерези або спеціальні ножиці для собак, які можна купити в зоомагазині. Не

використовуйте звичайні ножиці або манікюрні інструменти, адже вони можуть пошкодити кіготь і викликати кровотечу [28,29].

Процедуру підрізання кігтів у собаки виконують таким чином:

1. Знайдіть відповідне місце для виконання процедури, де вам і собаці буде комфортно і спокійно.
2. Акуратно зафіксуйте лапу собаки й огляньте її на наявність тріщин, скалок або пошкоджень.
3. Визначте довжину кігтя, яку потрібно підрізати. Не підрізайте кровоносну судину (кривава лінія), яка проходить усередині кігтя і видно всередині світлого кігтя. Якщо у вашого собаки темні кігті, підрізайте їх потроху, поки не помітите темну крапку в центрі кігтя – це ознака наближення до судини.
4. Вставте кінчик кігтя в отвір кігтеріза і натисніть на ручки, щоб відсікти зайву частину.
5. Повторіть процедуру для всіх кігтів на лапі, не забуваючи про шерстистий палець (якщо він є). Заохочуйте собаку за спокійну поведінку, пригощаючи ласощами [30,31,32,33].

1.2 Поради при годівлі службових собак

Службові собаки – робочі тварини. Як спортсмени, працівники, власники бізнесу та будь-хто, хто має кар'єру, вони потребують повноцінного харчування, щоб виконувати свою роботу у відмінній формі. Однак деякі люди не звертають уваги на те, чим і як вони годують своїх собак, будь то домашні або службові тварини [34,35,36].

1. Зробіть чисту воду максимально доступною. Навіть якщо ви годуєте собаку найпоживнішою їжею, це не матиме значення, якщо вона не зможе пити чисту воду, коли їй це потрібно. Службові собаки втрачають багато води, щоб охолонути після виконання завдань. Ви повинні завжди брати з собою портативну миску та пляшку чистої води, коли виходите на вулицю.

2. Дайте своїй собаці правильний баланс поживних речовин залежно від її роботи. Існують різні різновиди службових собак. Деякі виконують роль гідів для сліпих, інші – сповіщувачів про стан здоров'я, а є й ті, хто підтримує мобільність. І залежно від своїх завдань, вони також повинні мати правильний баланс поживних речовин у своїх стравах [37].

Наприклад, собаки, які підтримують рухливість, повинні їсти більше білка, щоб вони могли нести вагу свого провідника своєю силою.

З іншого боку, службові собаки, навчені брати предмети, повинні їсти більшість їжі, багатої вуглеводами та вітамінами для мозку, щоб залишатися психічно бадьорим і готовим до коротких сплесків енергії.

3. Розділіть прийом їжі залежно від метаболізму вашої собаки. Собаки бувають різних розмірів з різною швидкістю метаболізму. Активні собаки мають швидший метаболізм і вважають за краще їсти середні страви тричі на день. Як правило, собаки їдять двічі на день: один великий прийом їжі вранці та один увечері [38].

Якби активна собака їла дві великі порції їжі на день, вона, ймовірно, відчула б розлад шлунку, що вплинуло б на її загальну продуктивність. Потім слід розділити їх прийоми їжі на три прийоми годування середніми порціями.

4. Змінюйте порції їжі залежно від сезону. Взимку, коли ви мало виходите на вулицю, не годуйте свого службового собаку стільки, скільки з весни до осені. Від цього вона тільки набере вагу [39].

5. Годуйте собаку кормом, який підходить для її зубів. Коли собаки старіють, їхні зуби зношуються. Ви помітите, що їхні ікла перетворюються з гострих і вигнутих на плоскі та прямі. Якщо давати службовій собаці з плоскими зубами сухий і хрусткий корм, це спричинить труднощі з прийомом їжі. Тому краще згодувати вологий та комбінований корм [40].

РОЗДІЛ 2. Матеріал, методика, місце та умови проведення досліджень

2.1. Місце та умови проведення досліджень

2.1.1. Короткі відомості про лабораторію кінології

Лабораторія кінології Поліського національного університету знаходиться за адресою: м. Житомир, вулиця Корольова 39. Очолює її старший лаборант – Лойко Володимир Іванович.

Загальна площа лабораторії близько 3000 м². Територія розплідника огорожена залізобетонним парканом, який було замінено у 2023 році.

Для студентів технологічного факультету проходять заняття з дисциплін: «Біологія собак», «Дресирування собак», «Утримання та годівля собак», «Спеціальне собаківництво», «Селекція та відтворення собак», що дозволяє поєднувати теоретичні знання з практичними навиками.

Лабораторія – структурний підрозділ кафедри годівлі, розведення тварин та збереження біорізноманіття.

При лабораторії діють курси з дресирування собак. За 2023 рік виявили бажання 6 чоловік, які отримали відповідні сертифікати.

Протягом 2023 року на території кінології Поліського національного університету було поновлено та зроблено:

- 1) Новий паркан
- 2) Зовнішні фасади вольєрів
- 3) Пофарбовані ворота
- 4) Покращено в'їзд для автотранспорту за допомогою щебеню та відсіву.

При годівлі собак основу складають корми тваринного та рослинного походження, відходи м'ясопереробних підприємств, супермаркетів. Лабораторія має спеціально обладнану кухню, де відбувається процес приготування їжі собакам.

У таблиці 2.1.1. площа лабораторії кінології.

Таблиця 2.1.1.

Загальна площа лабораторії кінології

Показники, одиниці вимірювання	2021	2022	2023
Загальна площа, м ²	3000	3000	3000
У т.ч. під вольєри, м ²	150	150	150
Вигульні майданчики, м ²	850	850	850
Дресирувальні майданчики, м ²	2000	2000	2000

2.1.2. Заготівля кормів і годівля собак

На території навчальної лабораторії є кухня, де проходить процес приготування кормів собакам. Підлога та стіни зручні для прибирання.

Кімната, де зберігаються продукти має холодильник і 3 морозильні камери, шафи для круп. В основному це субпродукти, м'ясо, риба та крупи.

У таблиці 2.1.2.1 наведені корми та добові витрати для собак.

Таблиця 2.1.2.1

Витрати кормів для службових собак (у середньому)

Назва корму	Кількість, г
Тваринного походження:	
м'ясо 2 категорії (яловичина, конина)	400
суб. продукти	500
молоко, сироватка	350
жир тваринний	20
жир риб'ячий	20
Рослинного походження:	
крупа ячмінна	500
крупа вівсяна	500
Пшоно	500
морква, картопля, буряк, зелень	150-250
риба морська	350
Мінеральні добавки:	
кісткове борошно	20
сіль кухонна	20

2.1.3 Характеристика собак

Упродовж 3 останніх років (2021-2023 роки) є такі породи собак: Середньоазіатська (1) і Німецька вівчарки (3) Лабрадор (2), Самоїд (1 голова).

Основні породи собак наведені у таблиці 2.1.3.1.

Таблиця 2.1.3.1

Кількісний та породний склад собак лабораторії кінології

Показники	Породи			
	Німецька вівчарка	Самоїд	Середньоазіатська вівчарка	Лабрадор
Всього	3	1	1	2
З них самок, голів	2	-	1	2
Самців	1	1	-	-
Призначення, вид служби	службові, пошук, охорона	компаньйон	караульна, охорона	компаньйон

Як свідчать дані таблиці Німецької вівчарки – 3 голови, Лабрадор – 2, Середньоазіатська вівчарка – 1, Самоїд – 1 голова.

2.2 Матеріал та методика проведення досліджень

Експериментальну частину досліджень проводили в 2023 році в умовах навчальної лабораторії кінології Поліського національного університету.

Основною метою в даній дипломній роботі було:

проаналізувати техніку годівлі собак.

Основними завданнями в роботі є:

- проаналізувати теоретичну частину;
- шляхи надходження продуктів в лабораторію кінології;
- проаналізувати повноцінність раціонів годівлі собак;
- розрахувати економічну ефективність проведених досліджень;
- надати висновки та пропозиції виробництву.

Для досягнення поставленої мети провели аналіз якості кормів, проаналізували дату виготовлення та зберігання основних кормів, якими годують собак в умовах центру. Провели аналіз еколого-економічної діяльності, розрахували витрати на утримання собак. В результаті отриманих даних надали висновки та практичні рекомендації.

Об'єкт досліджень: собаки породи Німецька вівчарка, Середньоазіатська вівчарка, Лабрадор, Самоїд.

Предмет досліджень: корми тваринного та рослинного походження та добавки, що використовуються в годівлі собак в умовах лабораторії.

При виконанні роботи були використані наступні методи досліджень:

- *аналітичні;*
- *зоотехнічні;*
- *розрахункові.*

РОЗДІЛ 3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

3.1.1 Особливості годівлі та утримання собак

Для того, щоб виростити собаку здоровою та повноцінною необхідно використовувати раціони науково обґрунтовані, дотримуючись при цьому правил раціональної та збалансованої годівлі з використанням кормів як рослинного, тваринного походження так і різноманітних мінеральних та вітамінних добавок. Особливо це відноситься до собак, що використовуються в спортивних цілях та у службовому використанні.

В раціоні собак повинні бути корми з високим вмістом білків, жирів, вуглеводів, мінеральних речовин та вітамінів.

При змінні м'яса на субпродукти в раціоні кількість їх збільшується на 40 – 55 % відповідно калорійності. М'ясо можна замінити також кількістю риби.

Крупи згодують відносно дешеві – вівсяну, ячневу, пшоняну. З овочів основу складають буряк, морква, капуста, картопля. Собаки охоче їдять гарбузи у вареному вигляді, які попередньо очищені від шкірки та насіння. Можна згодувати помідори і баклажани. Капусту згодують свіжу та квашену.

В лабораторії кінології обладнане приміщення для зберігання інструментів та інвентарю. Відсутнє приміщення для миття собак та водогін. Вода завозиться з навчальної лабораторії тваринництва.

У таблиці 3.1.1.1 наведений раціон годівля для службових собак у період виконання службових обов'язків (Німецька та Середньоазіатська вівчарка).

Таблиця 3.1.1.2

Раціон для годівлі службових собак у період виконання службових обов'язків, жива вага 40-45 кг

Склад раціону	К-ть корму, г	Міститься в раціоні								
		енергія, кДж	білок, г	жир, г	легкоперетравні вуглеводи, г	клітковина, г	Са, г	Р, г	Віт. А, мг	Віт. Д, мг
Норма		9165	203	45	363	24	105,6	88,0	4000	280
м'ясо яловичини 2 категорія	320	1666	60,2	22	-	-	8,8	8,6	2500	12
крупа вівсяна	380	5650	47,2	22,2	270	8,8	11	8,6	420	45
картопля	50	250	1,5	0,1	20,2	1,2	0,6	3,3	-	-
морква	70	100	1,2	0,1	7	1,7	3,9	4,2	420	-
буряк столовий	70	121	1,3	-	11,5	1	2,1	2,7	-	-
риба морська 2 сорт	450	1300	86	33	-	-	48	44	55	22
сіль кухонна	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
риб'ячий жир	16	410	-	16	-	-	1,1	1	650	220
кісткове борошно	17	228	5	2	0,5	-	34	21	-	-
тетравіт*	3 мг	-	-	-	-	-	-	-	-	-
катозал*	3 мл	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього міститься в раціоні	1394	9725	202,4	97,2	309,2	12,7	109,5	93,4	4045	299
± до норми	-	+560	-0,6	+52,2	- 53,8	-11,3	+3,9	+5,4	+45	+19

***Тетравіт**(1 таблетка містить 3 мг вітаміну В₁ та 3 мг вітаміну В₂).

***Катозал** – містить у складі бутафосфан – 10 г на флакон 100 мл;

Слід відмітити, що у надлишку знаходяться наступні показники: обмінна енергія (+560 кДж), жир (+52,2 г), не вистачає легкоперетравних вуглеводів (- 53,8 г), а також сирі клітковини (-11,3 г). Всі інші показники у нормі. Разова даванка корму – 1394 грами.

У таблиці 3.1.1.2 наведений раціон годівлі собак у період спокою, жива маса – 28-32 кг, породи Лабрадор та Самоїд.

Таблиця 3.1.1.2

Раціон годівлі собак у період спокою, ж.м. 28-32 кг

Склад раціону	К-ть корму, г	Міститься в раціоні								
		енергія, кДж	білок, г	жир, г	легкоперетравні вуглеводи, г	клітковина, г	Са, г	Р, г	Віт. А, мг	Віт. Д, мг
Норма		6800	130	42,2	270	21	77	63,0	330 0	260
серце	210	723	30,2	6,5	5,5	-	1,5	22	910	33
легені	190	750	24	6,0	4,6	-	2	9,1	680	22
молоко	250	250	9,2	9,2	14,8	-	14,6	5,6	290	25
крупа ячмінна	280	2600	31	3,3	212	9,6	12,9	10,1	455	-
картопля	50	250	1,5	0,1	20,2	1,2	0,6	3,3	-	-
морква	70	100	1,2	0,1	7	1,7	3,9	4,2	420	-
буряк столовий	70	121	1,3	-	11,5	1	2,1	2,7	-	-
риб'ячі голови	210	940	29	14	-	-	5,9	3,8	105	42
сіль кухонна	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-
риб'ячий жир	16	410	-	16	-	-	1,1	1	650	220
кісткове борошно	17	228	5	2	0,5	-	34	21	-	-
тетравіт*	3 мг	-	-	-	-	-	-	-	-	-
катозал*	3 мл	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Всього міститься в раціоні	1384	6372	132,4	57,2	276,1	13,5	78,6	82,8	351 0	342
± до норми	-	-428	+2,4	+19,4	+6,1	-7,5	+1,6	+19,8	+21 0	+82

У раціоні не вистачає енергії – 428 кДж, клітковини – 7,5 г. У надлишку жир – 19,4 г, фосфор – 19,8 г та вітамін Д – 82 мг. Разова даванка корму – 1384 грами.

Собак утримують у вольєрах, кожен з яких складається з 2 приміщень: зимника і вигульного майданчика.

Загальні добові витрати води для забезпечення потреб розплідника наступні: для гігієнічного очищення 1 м² приміщень струменем води необхідно 10 л, для прибирання 1 м² покриття вигулу – 24 для напування 1 собаки, приготування їжі і миття посуду – 10 л. Ця норма стосується як дорослих собак, так і цуценят місячного віку.

Для проведення дресирування на території розплідника обладнаний вигульний майданчик, який огорожений, просторий, має необхідні споруди для дресирування.

3.1.2 Режим та техніка годівлі собак

Кожен власник собаки повинен знати, як правильно скласти раціон харчування для свого собаки. Незалежно від типу годівлі (натуральні або сухі корми), необхідно дотримуватися правил і режиму годівлі. Правильно складений раціон необхідний для нормального розвитку та здоров'я собаки.

Техніка та режим годівлі дорослих собак. Дорослого собаку в умовах лабораторії годують двічі на день, з інтервалом 11-12 годин. Корм собаці дають після прогулянки. Справа в тому, що на ситий шлунок тварина навряд чи буде активною на вулиці. Адже фізичні навантаження необхідні підтримки оптимальної форми.

Малорухливих собак можна годувати 1 раз вранці, але краще розділити денний раціон на 2 прийоми їжі. Це допоможе знизити навантаження на шлунково-кишковий тракт. У середньому собаці потрібно справляти малу потребу три-чотири рази на добу, а велику — один-два рази. Тому оптимально виводити вигулювати собак до сніданку, після сніданку, до вечері та після вечері. Так тварина уникне дискомфорту і проблем зі здоров'ям.

Якщо собака постійно крутиться біля порожньої миски, то він голодний. У цьому випадку збільшують норму годівлі, аналізують збалансованість раціонів.

Техніка годування щенят. Щеня має бути з перших днів його появи привчене до спеціально облаштованого місця для годівлі. У нього мають бути дві окремі миски – одна для корму, інша завжди має бути наповнена свіжою питною водою, яку потрібно регулярно міняти. Після кожного прийому їжі її обов'язково очищають від залишків їжі. Миски завжди повинні бути чистими. Годують цуценят одночасно, дотримуючись певного режиму годівлі. При цьому не слід підгодовувати цуценя в перервах між їдою. Ласощі використовують як заохочення за хорошу поведінку та виконані команди у процесі навчання.

Цуценя має повністю спустошувати свою мисочку протягом 10-15 хвилин. Не можна допускати перегодовування. Собака повинен споживати таку кількість поживних речовин, яка їй необхідна для її нормального розвитку, росту. Калорійність раціону має покривати енергетичні витрати. Найкращим показником правильно підбраного раціону є зовнішній вигляд цуценя, ступінь його вгодованості та активності.

Якщо собака залишає частину корму у мисці – необхідно зменшити об'єм порцій. Цуценят, починаючи з 30 денного віку годують не менше 5-6 разів. У віці 3-4 місяці кратність годівлі зменшують до 3-4 даванок, а 5-6 місяців годують 2-3 рази.

Режим та техніка годівлі лактуючих сук. Народження цуценят - дуже радісний, а й водночас відповідальний момент у житті собаки. У перші дні життя основним кормом для цуценят є молоко та молозиво. Саме з цією їжею цуценята отримують усі необхідні поживні речовини, які необхідні для їх росту та розвитку. Вперше після щеніння собаку годують через 6-8 годин. Необхідно забезпечити самкам вільний доступ до води.

Після народження цуценят необхідно зберігати обсяг порцій, який отримувала самка до пологів. Раціон харчування має бути збалансованим, містити необхідну кількість макро- та мікроелементів, вітамінів. обов'язково потрібно стежити за станом собаки та перебігом травлення.

Відразу після щеніння раціон має бути легкозасвоюваний та поживний.

Основу раціону годуючої самки повинні становити молочні і кисломолочні продукти. М'ясо дають тільки відварне. Перші десять днів добовий об'єм корму має бути на 15% більшим, ніж до щеніння. Самка повинна із задоволенням з'їдати запропоновану порцію і не залишати в мисці корм, якщо собака постійно залишає корм, порції та частоту годівлі зменшують.

Калорійність та енергетична цінність раціону має відповідати змінам кількості молока, яке виробляється організмом. Дуже важливо, щоб в організм собаки надходили вітаміни. Лактуючих самок годують 4-5 разів на добу, при цьому дотримуються режиму годівлі. Найкраще сук годувати за кілька хвилин після годівлі цуценят. Після того, як у собаки повністю відновляться функції ШКТ, можна поступово вводити до раціону вітамінні та мінеральні добавки.

По мірі росту цуценят, після того, як малюки починають отримувати прикорм, кількість годівель та обсяг порцій для самок поступово скорочують, при цьому не знижуючи їхню калорійність. Щоб повністю припинити період лактації, самку добу витримують на голодній дієті. Можна давати невелику кількість води.

Фахівці не рекомендують давати собакам бобові (боби, квасоллю, сочевицю), картопля, тому що вони погано засвоюються і можуть спровокувати здуття живота. Кілька разів на місяць, якщо собака виявляє інтерес, можна давати кілька сирих картоплин середнього розміру. З бобових можна додавати до їжі соєве борошно. Бобові можуть стати причиною метеоризму і дуже погано засвоюються ШКТ собаки.

Незалежно від породи та віку, собакам заборонено давати будь-які солодощі, свіжу здобу, сиру рибу, свиняче м'ясо та кістки, гостру, копчену, пересолену їжу, жирні сири, несвіжі, неякісні продукти. Їжа повинна бути завжди свіжою та прогрітою до кімнатної температури.

Цуценят і собакам в жодному разі не можна давати гарячу їжу. прокислі продукти, або корм, який тривалий час перебував у мисці. Не варто також давати вихованцю їжу прямо з холодильника. Незважаючи на думку,

що собакам потрібно постійно давати кістки, саме кістки у великій кількості можуть спричинити загибель собаки. Під заборною трубчасті та варені кістки, оскільки вони можуть стати причиною закупорки органів шлунково-кишкового тракту, стати причиною непрохідності або закупорки кишечника. Кістки у великій кількості можуть стати причиною пошкодження кісткової емалі і призвести до швидкого сточування зубів.

Не можна постійно годувати собаку макаронними виробами, оскільки, крім енергетичної цінності, жодної користі для собак вони не приносять. А ось солодощі та цукор для собак під найсуворішою заборною. З раннього віку собака не повинна споживати солодощі. Це призводить до порушення метаболізму, ендокринних захворювань, ожиріння, цукрового діабету.

3.2 Економічна ефективність досліджень

Розрахунок економічної ефективності у раціонах службових собак проводили за 30 діб за цінами 2023 року з розрахунку на 1 голову.

У таблиці 3.2.1 наведені витрати кормів собаками у період виконання службових обов'язків.

Дані таблиці свідчать, що найбільш витратними з продуктів для собак є м'ясо та риба. Саме вони становлять основу витрат у годівлі службових собак – 1780, 5 гривень.

Таблиця 3.2.1

**Витрати кормів собаками у період виконання службових
обов'язків**

Найменування кормів	Витрати кормів за період досліджень, кг	Кошторис вартості продуктів, грн.
м'яса яловичини 2 категорії	9,6	9,6 кг*80=768
крупа вівсяна	11,4	11,4 кг*13=148,2
картопля	15	навч. лаб.кінології
морква	21	навч. лаб.кінології
буряк столовий	21	навч. лаб.кінології
риба морська, 2 сорт	13,5	13,5*75=1012,5
сіль кухонна (кг)	4,5	4,5*18=81
риб'ячий жир (кг)	4,8	4,8*88=422,4
кісткове борошно (кг)	5,1	5,1*48=244,8
тетравіт*(мг)	90	0,90*45=40,5
катозал*(мл)	90	0,90*60=54
Всього, грн.	-	2771,4

У таблиці 3.1.3.2 наведені витрати кормів собаками у період спокою.

Як свідчать дані таблиці – загальні витрати на одну тварину у період спокою склали – 1920, 3 гривень, що на 851, 1 гривень менше, ніж у собак при виконанні службових обов'язків.

Витрати кормів собаками у період спокою

Найменування кормів	Витрати кормів за період досліджень, кг	Кошторис вартості продуктів, грн
серце	6,3	$6,3 \cdot 68 = 428,4$
легені	5,7	$5,7 \cdot 52 = 296,4$
молоко	7,5	навч. лаб. тварин.
крупа ячмінна	8,4	$8,4 \cdot 12 = 100,8$
картопля	15	навч. лаб. кінології
морква	21	навч. лаб. кінології
буряк столовий	21	навч. лаб. кінології
риб'ячі голови	6,3	$6,3 \cdot 40 = 252$
сіль кухонна (кг)	4,5	$4,5 \cdot 18 = 81$
риб'ячий жир (кг)	4,8	$4,8 \cdot 88 = 422,4$
кісткове борошно (кг)	5,1	$5,1 \cdot 48 = 244,8$
тетравіт* (мг)	90	$0,90 \cdot 45 = 40,5$
катозал*(мл)	90	$0,90 \cdot 60 = 54$
Всього, грн.		1920,3

Висновки

1. Неправильна годівля може призвести до уповільнення росту та розвитку собак, послаблення імунних та захисних сил, спровокувати захворювання, пов'язані з обміном речовин в організмі тварин. Не менш важливо дотримувати режиму харчування і годувати собак у певний, один і той же час. Режим харчування сприяє нормальній роботі ШКТ та нормальному функціонуванню всіх систем організму. До режиму харчування потрібно привчати собак з перших днів.

2. По кількісному та породному складу переважає Німецька вівчарка – 3 голови, Лабрадор – 2, Середньоазіатська вівчарка – 1, Самоїд – 1 голова.

3. При аналізі раціону для собак у період виконання службових обов'язків, було відмічено, що у надлишку знаходяться наступні показники: обмінна енергія (+560 кДж), жир (+52,2 г), не вистачає легкоперетравних вуглеводів (- 53,8 г), а також сирій клітковини (-11,3 г).

4. У період спокою у раціоні не вистачало енергії – 428 кДж, клітковини – 7,5 г. У надлишку жир – 19,4 г, фосфор – 19,8 г та вітамін Д – 82 мг.

5. Режим та техніка годівлі собак відповідають загальноприйнятим вимогам. Дорослі собаки їдять – 2 рази на добу, лактуючі самки – 3-4 рази, цуценята від 5-6 – до 2 разів на добу.

6. При розрахунках витрат було встановлено, що найбільш витратними з продуктів для собак є м'ясо та риба при виконанні службових обов'язків. Саме вони становлять основу витрат у годівлі службових собак – 1780, 5 гривень.

7. У період спокою загальні витрати на одну тварину склали – 1920, 3 гривень, що на 851, 1 гривень менше, ніж у собак при виконанні службових обов'язків.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. В першу чергу в умовах лабораторії дотримуватись існуючих норм щодо режиму та техніки годівлі собак.

2. При складанні раціонів звернути увагу на надлишок поживних речовин у раціонах собак, якій може призвести до ожиріння та неохочого виконання службових обов'язків.

Список використаної літератури

1. Алконов Д.І. Клінічні симптоми та гематологічні показники за виразкової хвороби у собак. Матеріали 24-ї науково-практичної конференції магістрів та бакалаврів «Актуальні проблеми ветеринарної медицини в забезпеченні здоров`я тварин (20 грудня 2021). Житомир : Полісся, 2021. С. 90–91.
2. Бондаренко В.Д. Мисливська кінологія: підручник. Львів : Афіша, 2002. 160 с.
3. Богданова І.Б. Харчування кішок і собак. Київ : ТОВ «Гамма Прес 2000», 2002. 416 с.
4. Букатевич Ю.В. Собаківництво. Київ, : 1993. С. 34-46.
5. Бурлака В.А., Павлюк, Н.В., Степаненко В.М. Кінологія: утримання та годівля собак, навч. посіб. Житомир : Волинь, 2004. 183 с.
6. Вибір і виховання щеняти. Київ: Вид-во Дельта, 2001. 224 с.
7. Гельмут М., Юрген З. Годування собаки. / Пер. з нім. Захаров Є. К.: «Акваріум», 1998. 144 с.
8. Гейц А. Екстер'єр і інтер'єр службових собак. Полювання і мисливське господарство, 2002. 76 с.
9. Гиль М.І., Коновалов О.В. Дресирування собак: навчальний посібник. Одеса: ОДАУ, 2011. 320 с.
10. Дубовий А.А., Алконов Д.І. Біохімічні показники сироватки крові за лікування виразкової хвороби шлунку у собак дрібних порід. Proceedings of 7 International Scientific and Practical Conference «*TOPICAL ISSUES OF MODERN SCIENCE, SOCIETY AND EDUCATION*» Kharkiv, Ukraine, 29-31 January 2022. С. 94–97.
11. Дубовий А.А., Алконов Д.І. Зміна клінічної картини і гематологічних показників за лікування виразкової хвороби шлунка у собак. International scientific and practical conference Proceedings of 8 International Scientific and

Practical Conference “*Modern scientific research: achievements, 29 innovations and development prospects*”. Berlin, Germany, 23-25 January, 2022. P. 76–79.

12. Дьяченко Н.П. Життя собаче. Вибір, виховання, дресирування. Фенікс, 2004. 416 с.

13. Еванс Дж., Уайт К. Повний довідник по догляду за собаками. Київ.: ТОВ «Акваріум - Принт», 2007. 400 с.

14. Енциклопедія Royal Canin. «Німецька вівчарка». 238 с.

15. Жебровський Л.С. Селекція тварин. Київ : Лань, 2002. 78 с.

16. Зорін В. Годівля собаки. Основи живлення. Київ, 2006. 112 с.

17. Кінологія: утримання собак. Методичні рекомендації для проведення лабораторно – практичних занять. Житомир : 2004 . С. 56-62.

18. Кінологія: нормована годівля собак. Методичні рекомендації для проведення лабораторно - практичних занять. Житомир. 2004. С. 62-104.

19. Основи кінології : навч. посіб. / В.В. Чмелюк та ін. Ун-т державної фіскальної служби України. Ірпінь, : 2019. 126 с.

20. Кінологія: утримання та годівля собак : навч. посіб. / В.А. Бурлака та ін. Житомир: Вид-во «Волинь», 2004, 412 с.

21. Ковбенко О.А. Довідник мисливця. Харків : 2021. 276 с.

22. Охорона та захист державного кордону в умовах загострення воєнно-політичної обстановки : підручник / В. О. Назаренко, В. М. Серватюк, О. В. Бляшенко та ін. Хмельницький, 2016. 220 с.

23. Основи охорони державного кордону прикордонними нарядами: навч. посіб. Хмельницький: Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2014.

24. Паразитарні хвороби м'ясоїдних тварин / Ю.Ю. Довгій та ін. Житомир: Полісся, 2016. 320 с.

25. Основи підготовки інспекторів-кінологів зі службовими собаками до пошуку вибухових речовин, зброї, боєприпасів : навчально методичний посібник / А. О. Афанасьєв, С. В. Серховець. Хмельницький: Видавництво

Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2014. 162 с.

26. Основи підготовки інспекторів-кінологів зі службовими собаками до пошуку наркотичних засобів і психотропних речовин: навчально-методичний посібник / М. В. Вдовенко, А. О. Афанасьєв, С. В. Серховець. Хмельницький:Видавництво Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2016. 128 с.

27. Підготовка інспекторів-кінологів зі службовими собаками: навчально-методичний посібник / А. О. Афанасьєв, С. В. Серховець. Хмельницький. 152 с.

28. Прайор К. Мистецтво виховання та дресирування. Київ: Книжковий клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2021. 320 с.

29. Пуньетті Дж. Енциклопедія собак / Пер. з англ. Петрова С. К.: Крон - Прес, 1998. 440 с.

30. Петриченко В.В., Лебедева Н.І., Карташова Я.М. Мисливська кінологія: Запоріжжя: ЗНУ, 2013. 88 с.

31. Поліщук Ф.Й., Трофіменко О.Л. Кінологія: підруч. для вищ. навч. закл. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. 1000 с.

32. Петриченко В.В., Лебедева Н.І., Карташова Я.М. Мисливська кінологія: навчальний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напряму підготовки «Лісове та садово-паркове господарство». Запоріжжя: ЗНУ, 2013. 88 с.

33. Савін А., Ліпін А. Ветеринарний довідник традиційних і нетрадиційних методів лікування собак. ЗАТ Вид-во Центр-поліграф, 2002. 596 с.

34. Хомич В.Т., Горальський Л.П., Ших Ю.С. Морфологія собаки: навч. посіб. Житомир: Полісся, 2013. 473 с.

35. Тауцький К. Сучасні досягнення та перспективи клінічної лабораторної медицини у діагностиці хвороб людини та тварин: матеріали наук.-практ. міжнар. дистанційної конф. Харків : НФаУ, 2021. Т. 2. С. 101- 102.

36. Khan A., Perveen F. Felinology : TheCat, FelisSpecies. Saarbrucken, Germany :LAP Lambert Academic Publishing, 2012. 108 p. (<https://www.bookdepository.com/Felinology-Anzela-Khan/9783659187827>)
37. Vaccination Guideline sfor the Ownersand Breeders of Dogsand Cats 2015. URL : <https://wsava.org/wpcontent/uploads/2020/01/WSAVA-Owner-Breeder-Guidelines-2015-Russian.pdf>
38. Мамченко В.Ю., Лукьянчук Б.Р. Поради при годівлі службових собак. *«Стан та перспективи виробництва, переробки і використання продукції тваринництва»*. Міжнародна науково-практична конференція студентської та учнівської молоді:. Подільський державний університет. 30 листопада 2023 року. С. 48-49.
39. Мамченко В.Ю., Лукьянчук Б.Р. Короткі відомості про лабораторію кінології. Наукові здобутки у вирішенні актуальних проблем виробництва і переробки продукції тваринництва. Збірн. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та здобувачів освіти (15 грудня 2023 року). Житомир, 2023 С. 182-183.
40. Лукьянчук Б.Р. Режим та техніка годівлі собак. Наукові здобутки у вирішенні актуальних проблем виробництва і переробки продукції тваринництва. Збірн. матер. Всеукр. наук.-практ. конф. молодих вчених та здобувачів освіти (15 грудня 2023 року). Житомир, 2023 С. 183-185.